

Bakalářské studium samostatné

Otázky ke státním bakalářským zkouškám

Sociologie

1. Sociologie

Předmět sociologie. Sociologie a ostatní sociální vědy. Základní sociologická paradigmatata (objektivistické a interpretativní). Makrosociologie a mikrosociologie. Vztah teorie a empirie. Příklady sociologických disciplín. Funkce sociologie.

2. Sociální změna

Proces modernizace jako příčina vzniku sociologie. Vztah procesu modernizace a představy pokroku. Novější teorie sociální změny – postindustriální společnost, informační společnost a globalizace. Sociální zkušenost, sociologie a reflexivita.

3. Dějiny sociologie I

Protosociologie. Klasická sociologie (Comte, Marx, Weber, Durkheim). Vývoj sociologie v meziválečném období.

4. Dějiny sociologie II

Hlavní sociologické teorie druhé poloviny 20. století – strukturální funkcionalismus, konfliktualismus a symbolický interakcionismus.

5. Sociální diferenciacie

Sociální rozměr lidské existence. Sociální kategorie. Sociologie davu. Komunity. Sociální skupiny.

6. Socializace

Podstata socializace. Sociální konstrukce reality (Berger a Luckmann). Sféry, činitele a mechanismy socializace. Resocializace. Vztah socializace a výchovy podle Durkheima. Proces individualizace a destandardizace životní dráhy.

7. Konformita a deviace

Hodnoty a normy ve společnosti. Konformita a nonkonformista. Sociální deviace – příčiny a podoby, klíčové moderní teorie sociálních deviací. Sociální patologie.

8. Sociální stratifikace

Socioekonomické a sociokulturní rozdíly mezi lidmi a nerovnosti. Distribuce zdrojů (kapitálů), sociální konflikt a představa spravedlnosti. Sociální vrstvy a třídy, systémy sociální stratifikace. Druhy a mechanismy sociální mobility.

9. Média

Vývoj médií. Funkce médií, média a učení. Média a sociální změny. Masová média v masové společnosti. Veřejný prostor, ideologie, demokracie a média. Internet a sociální média.

10. Rodina

Rodina jako sociální skupina a jako socializační činitel. Základní funkce rodiny. Historické a současné podoby rodiny.

11. Gender

Kategorie genderu. Genderové nerovnosti v oblastech vzdělávání, práce a politiky aj. Gender a sociální hnutí, problematika soukromého a veřejného, distribuce a uznání.

12. Společnost a příroda

Vztah společnosti a přírody. Sociální ekologie. Sociální změna, ekologická krize, moderní rizika a jejich politizace.

13. Vědění

Vědění jako sociální jev, druhy vědění. Vědění ve sféře každodennosti. Ideologie. Vědění, věda a expertiza v politice. Vědění a sociální konstrukce reality podle Bergera a Luckmanna.

14. Práce

Sociologické vymezení práce. Podoby práce v moderní společnosti a jejich uznání. Aktuální proměny práce jako zaměstnání a trhu práce (koncept postfordismu, problematika destandardizace a flexibilizace aj.).

15. Vzdělávání jako sociální jev

Vzdělávání a jiné sociální instituce. Vzdělávání, sociální stabilita a změna. Normativní a vědecké zpracování: sociální pedagogika a sociologie vzdělávání, jejich hlavní oblasti zájmu. Vzdělávání pohledem teorií konsensu, konfliktu a symbolického interakcionismu.

16. Vzdělávací organizace

Organizace v moderní společnosti a teorie byrokracie. Funkce školy a její vnitřní život, skryté kurikulum. Hlavní typy organizací, v nichž se odehrává učení a vzdělávání dospělých. Institucionalizace a deinstitutionalizace vzdělávání dospělých

17. Vzdělávací politika

Místo vzdělávací politiky ve veřejných politikách. Aktéři vzdělávací politiky. Úrovně tvorby vzdělávací politiky. Globalizace vzdělávací politiky. Vzdělávací politika jako vědecká disciplína.

18. Sociální a kulturní reprodukce a vzdělávací systémy

Představa meritokracie. Americká a evropská sociologie šedesátých až devadesátých let 20. století v diskusi o problému reprodukce sociálních a kulturních nerovností ve vzdělávacích systémech (Bernstein, Bourdieu, Boudon, Bowles a Gintis, Willis, novější teorie).

19. Sociologický výzkum vzdělávání dospělých

Vztah kvantitativního výzkumu vzdělávání dospělých a vzdělávací politiky. Kvalitativní výzkum vzdělávání dospělých (etnografie – komunity praxe podle Wengera, biografický výzkum). Hlavní teoretické směry uplatňované ve výzkumu vzdělávání a učení dospělých.

20. Sociální výzkum

Specifika a vymezení sociálního výzkumu. Funkce vědy. Struktura a strategie výzkumu. Od zadání k cílům. Kvantitativní a kvalitativní přístup – hlavní charakteristické rysy.

21. Příprava a projekt výzkumu

Tvorba konceptuálního rámce zkoumání. Příprava kvantitativního výzkumu – operacionalizace, znaky a indikátory, hypotézy. Příprava kvalitativního výzkumu – konceptualizace výzkumného problému, zásady zkoumání. Kritéria kvality zkoumání – validita, reliabilita a reprezentativita v kvantitativním a v kvalitativním přístupu. Projekt výzkumu.

22. Výběrová šetření

Výběr zkoumaných objektů – základní a výběrový soubor, pravděpodobnostní a nepravidelnostní výběry, výběry založené na dostupnosti a dobrovolnosti. Výběry v kvantitativním a v kvalitativním výzkumu.

23. Základní techniky sběru dat I

Dotazník a rozhovor – zásady tvorby otázek, jejich druhy, řazení. Rozdíly ve využitelnosti dotazníku a rozhovoru. Role tazatele v rozhovoru. Individuální a skupinový rozhovor. Anketa.

24. Základní techniky sběru dat II

Pozorování – základní podoby, role pozorovatele, problémy aplikace a vyhodnocení. Sociální experiment – základní druhy, podmínky provedení, typy proměnných. Studium dokumentů – druhy a podoby dokumentů, obsahová analýza, kvantitativní a kvalitativní přístup.

25. Závěrečná zpráva z výzkumu

Závěrečná zpráva – její adresáti, význam a struktura. Využitelnost sociálního výzkumu. Etické otázky sociálního výzkumu – etika výzkumné práce, etika práce se zkoumanými osobami.

Literatura

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.

HAMPLOVÁ, Dana a Tomáš KATRŇÁK (eds.). *Na vzdělání záleží. Jak vzdělanostní rozdíly ovlivňují osudy lidí v české společnosti*. Brno: CDK, 2018. ISBN 978-80-7325-457-5.

HARRINGTON, Austin a kol. *Moderní sociální teorie. Základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-093-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

JARKOVSKÁ, Lucie. *Gender před tabulí: etnografický výzkum genderové reprodukce v každodennosti školní třídy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7419-119-0.

KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ (eds.). *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1260-7.

KAŠČÁK, Ondrej a Branislav PUPALA. *Škola zlatých golierov. Vzdelavanie v ére neoliberalizmu*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-113-8.

KATRŇÁK, Tomáš. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-29-6.

KELLER, Jan. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-52-0.

KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-102-2.

KELLER, Jan a Lubor TVRDÝ. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-6.

Kniha sociologie. Praha: Knižní klub, 2016. ISBN 978-80-242-5395-4.

KOPECKÝ, Martin. *Vzdělávání dospělých mezi politikou, ekonomikou a vědou. Politika vzdělávání a učení se dospělých v éře globálního kapitalismu*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80-7308-493-6.

MAŘÍKOVÁ, Hana, Miloslav PETRUSEK a Alena VODÁKOVÁ aj. *Velký sociologický slovník*. 1. a 2. svazek. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

PETRUSEK, Miloslav. *Základy sociologie*. Praha: Akademie veřejné správy, 2009. ISBN 978-80-87207-02-4.

PETRUSEK, Miloslav a kol. *Dějiny sociologie*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3234-3.

PROKOP, Daniel. *Slepé skvrny. O chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*. Brno: Host, 2019. ISBN 978-80-7577-991-5.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-047-X.

PRŮCHA, Jan (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2594-9.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŠAFR, Jiří a kol. *Mechanismy mezigenerační reprodukce nerovností*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2012. ISBN 978-80-7330-188-0.

ŠUBRT, Jiří a kol. *Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace)*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4.

ŠUBRT, Jiří a Jan BALON. *Soudobá sociologická teorie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2457-7.

VESELÝ, Arnošt. *Vzdělávací politika*. In: Martin POTŮČEK a kol. *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, s. 277–309. ISBN 80-86429-50-4.